

PRILOZI O SLIKARU SALGHETTIJU U NOVINAMA »GAZZETTA DI ZARA«

MIRJANA VUJANIC-LEDNICKI
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 75(497.18)»19«:07
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1983—09—29

Za vrijeme druge austrijske vladavine izlaze u Zadru u razdoblju od 1832. do 1850. godine malo proučene službene novine *Gazzetta di Zara* koje u svom podlistku donose zanimljive članke iz kulturne povijesti, književnosti, umjetnosti (*Belle arti*) itd. Autor izdvaja priloge iz umjetnosti od kojih se većina odnosi na središnju ličnost onovremenog slikarstva u Zadru, na slikara Francesca Salghetti-Driolija. Prilozi su nadasve zanimljivi zbog opisa slika kojima je nalazište danas nepoznato, a značajni su za datiranje nastanka nekih slika. Na osnovi tih članaka može se utvrditi da je »Prikazanje Krista sv. Katarini« naslikano 1846. godine i da je slika sv. Mihajla za crkvu u Risnu nastala 1846. godine, a ne 1849. kako se navodilo.

Autor spominje usput i ostale članke o umjetnosti koji su izašli u podlistku *Gazzette*.

Drugi po redu dalmatinski periodik je *Gazzetta di Zara*, koja je izlazila u Zadru od 3. travnja 1832. godine pa sve do kraja 1850. godine, a ujedno je i prvi službeni list Dalmacije za vrijeme druge austrijske vladavine.¹ *Gazzetta* je imala svoj podlistak, tzv. »Appendice della Gazzetta di Zara«, koji je donosio brojne priloge iz kulturne povijesti, umjetnosti, književnosti, arheologije, biografije, nekrologe, vijesti iz kazališnog života i razne zanimljivosti iz svijeta.

U ovom ćemo se radu osvrnuti na priloge iz umjetnosti koji su tiskani u tom podlistku, najčešće u rubrici »Belle arti«.

Budući da je »najsiriromašnije razdoblje umjetnosti u Dalmaciji 19. stoljeće«², jer znamo da je umjetnost odraz teških političkih i ekonomskih prilika u Dalmaciji, koja je u to vrijeme živjela izvan glavnih kulturnih tokova, — razumljivo je što je broj priloga koji se odnose na umjetnost malen. No, i ovako malen broj članaka pruža nam brojne podatke o likovnom životu u Zadru u prvoj polovici prošloga stoljeća.

¹ O toj novini nije mnogo pisano. Opširnije o njoj pišu:

Pavao Galić, »Gazzetta di Zara (1832—1850)«, *Bibliotekarstvo*, 8/1962, br. 2-3, str. 66-73.

Pietro Kasandrić, *Il giornalismo Dalmato dal 1848 al 1860*, Zara 1899.

² Kruno Prijatelj, *Slikarstvo XIX stoljeća u Hrvatskoj*. Katalog izložbe. Zagreb, 1961, str. 53.

³ O Salghettiju opširnije pišu:

A. Petričić, »Zadarski slikari u XIX stoljeću«, *Radovi Instituta JAZU*, 1958-59, br. 4-5, str. 215-224.

I. Kukuljević-Sakcinski, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, Zagreb, 1860, sv. 5, str. 390-394.

I. Petricioli, »Bilješke o umjetnosti XIX st. u Zadru«, u: *Zadar zbornik*, 1964. K. Prijatelj, »Dalmacija«, u: *Slikarstvo XIX stoljeća u Hrvatskoj*. Katalog izložbe. Zagreb 1961, str. 57, 58, 213.

A. Cippico, »Di Francesco Salghetti-Drioli«, *Archivio storico per la Dalmazia*, vol. I/1926, fasc. 3, str. 3-12.

U Zadru je središnja ličnost slikarstva toga vremena Francesco Salghetti-Drioli⁴, koji je pohađao akademiju u Rimu i Veneciji, a osim kraćih boravaka izvan Zadra čitav svoj život radi i stvara u Zadru. Njemu *Gazzetta* posvećuje veći broj napisa, njih 14 ukupno, počevši od 1834. godine⁴, kad on prvi put izlaže u Veneciji kao slobodan umjetnik. Nepotpisani autor članka govori opširnije o slikarevoj »Pričesti sv. Benedikta« koja je na toj izložbi u Veneciji pobudila pažnju.

O istoj temi raspravlja i članak potpisan inicijalima F. D. O., koji slijedi u *Gazzetti* broj 80, od 7. oktobra 1834. Sa zanimanjem se pratio njegov rad i njegovi odjeci izvan Zadra i prenosile su se ocjene iz talijanskih i austrijskih listova.

Tako 1837. donosi *Gazzetta* članak iz rimskog časopisa *Belle arti* (od 12. januara 1837, br. 50) o Salghettijevoj slici izloženoj na tekućoj izložbi u Rimu.⁵ Hvali se kolorit izvrsne venecijanske slikarske škole, vjernost u prikazivanju, kompozicija, mada se, kako kaže nepotpisani autor, Salghetti malo udaljio od uobičajenog načina prikazivanja ovakvog subjekta, koji je »Madona seduta.«

Vrlo je zanimljiv napis Marka Kažotića⁶ u rubrici »Costumi«, s podnaslovom »Un dipinto del sig. Franc. Salghetti«.

Kažotić vrlo opširno opisuje temu slike:

«... La scena e... un villaggio morlacco, e la cogliendo il momento in cui paesani uscivano dalla chiesa con per fondo molte altre figure ci da quatro gruppi di tre a tre persone significatissime...».

Radi se o slici koja prikazuje narodni običaj da se djevojci koja nije »čista« skida dio nošnje, crvena kapica s glave. Kažotić izražava zadovoljstvo što je slikar uzeo nacionalni motiv za svoju sliku:

«... al... pittore F. Salghetti nostro giovanne Dalmata surse quindi l'idea di ritrarre in piccolo abbozzo... cosifatta costumanza della nostra Morlacchia...».

Ovoj je slici nalazište nepoznato⁷ i utoliko nam je dragocjeniji njen opširan opis kao i podatak da je ona nastala u toku 1836. ili 1837. godine.

U 1837. godini prenosi *Gazzetta* dva članka⁸ iz rimskih časopisa *Ape* i *Album*, koji pohvalno pišu o F. Salghettiju kao sljedbeniku venecijanske škole opisujući detaljno njegovu sliku »Poklonstvo kraljeva«. Ta je slika stradala u brodolomu zajedno s onom što prikazuje Krista koji tjera trgovce iz hrama.

Apendiksi *Gazzette di Zara* broj 39 od 1839. sadrži polemički članak Pietra Maupasa o tome zašto je talijanski kritičar Lambertini reagirao negativno u novinama *Gazzetta di Milano* od 28. aprila na pohvalnu kritiku Botture u vezi sa Salghettijevom slikom »Poklonstvo kraljeva«. Dakle, polemika poznatih imena, koji pozorno prate sve kritike.

⁴ GZ, 23. septembra 1834, br. 76.

⁵ GZ, 31. januara 1837, br. 9.

⁶ GZ, 25. jula 1837, br. 59.

⁷ A. Petričić, *op. cit.*, str. 223.

⁸ GZ, 5. decembra 1837, br. 97.

Ant. M. Izzunia piše⁹ o Salghettijevoj slici »Mosè bambino nella corte del Faraone«. On ističe slikarevo poznavanje detalja i običaja, karakteristične fizionomije na slici čija je tema uzeta iz ».. Giuseppe Flavio: Antichità giudaiche, Lib. II..«

Iste godine 1841. u broju 88 *Gazzette* prenesen je članak iz tršćanske *Faville* koja pohvalno opisuje četiri slike: »Una giovane che piange la morte dell'amante sul campo di battaglia«, »L'adorazione dei Magi,« »Cristo che scaccia i profanatori«, »Mosè bambino nella corte di Faraone«.

Nadalje, o Salghettiju govori opet M. Izzunia u članku koji je preuzet iz *Faville*.¹⁰ On se osvrće na novo slikarevo ostvarenje, sliku »Kristofor Kolumbo traži milostinju pred vratima samostana«. Ta je slika bila izložena u toku avgusta 1842. godine u Genovi, pa je toj prigodi Jacopo d'Oria u listu *Vaglio piemantese* namijenio stihove koje prenosi zadarska *Gazzetta*.¹¹

O još jednoj slici F. Salghettija¹² preuzet je poduži članak iz *Faville*, koji je potpisao G. B. Cevasco. Radi se o »Prikazanju Krista sv. Katariini« naslikanoj za crkvu Filippini u Genovi. Članak nam daje vrijedan podatak na temelju kojega se može zaključiti da je ta slika nastala 1846. godine, kada je i bila izložena »nella recente esposizione dell'Accademia Ligustica...«.

Isto potvrđuje i članak iz *Gazzette* od 14. januara 1847, broj 4, koji preuzima napis iz *Allgemeine Theaterzeitung*, broj 279, u kojemu prema navodima u *Gazzetti* piše:

»Il giovane allievo dell'accademia delle belle arti di Venezia, nativo di Zara in Dalmazia, di cui a bon diritto va superbo quest'istituto, compì due mesi or sono (spac. M. V. L.), per commissione dei direttori della chiesa dei P. P. Filippini in Genova, un quadro rappresentante santa Catarina«.

Gazzetta komentira taj članak, a vrlo je zanimljivo u tom komentaru što se spominje i nova Salghettijeva slika:

»... un'altra prova, in un san Michele, eseguito per la chiesa di Risano, ed esposto alla pubblica vista nel Duomo di Zara«.

Prema ovome se može zaključiti da slika sv. Mihajla za Risan nije nastala 1849. godine kako navodi A. Petričić¹³, nego već u toku 1846. godine.

Paolo Bioni¹⁴ se u svom članku¹⁵ datiranom »U Šibeniku, 4. avgusta 1847.« izražava s hvalom o Salghettijevoj slici s motivom sv. Ivana Krsitelja u pustinji¹⁶, koja je napravljena za crkvicu u Zablaću. On ovu sliku pomno analizira.

⁹ GZ, 6. jula 1841, br. 54.

¹⁰ GZ, 23. septembra 1842, br. 76.

¹¹ GZ, 13. decembra 1842, br. 99.

¹² GZ, 12. novembra 1846, br. 91.

¹³ A. Petričić, *op. cit.*, str. 224.

¹⁴ Bioni je šibenski graditelj koji je načinio i crkvicu sv. Ivana u Zablaću 1842. godine za porodicu Fontana.

¹⁵ GZ, 9. avgusta 1847, br. 62.

¹⁶ I Tommaseo spominje ovu sliku u svom pismu Salghettiju iz Venecije, 1847:

»Godo che lavoriate di Iena; e che una chiesetta vicina di Sebenico abbia a essere ornata di un vostro dipinto. Il battesimo di Gesù Cristo e soggetto trattato da tanti...«. ASD, vol 3/1928, pismo 40.

To je ujedno i posljednji napis o Salghettiju u apendiksu *Gazzette di Zara*, koja ulazi u burnu 1848. godinu, u političke rasprave i borbu za svoj opstanak, jer je sve češće objavljivala članke što su hvalili revolucionarna gibanja i napadali Namjesništvo i vladu.

Međutim, osim priloga o slikaru Salghettiju, u *Gazzetti* nalazimo i razne druge priloge o umjetnosti.

U Zadru je boravio i slikar francuskog porijekla Vincet Poiret¹⁷ koji je pored ostalog naslikao i jednu oltarsku palu za crkvu u Brusju na Hvaru. U istoj crkvi nalazila se i jedna Zallotijeva slika koja je tom prigodom uređena. O tome donosi podatke članak koji je potpisan inicijalima P. I.¹⁸ O navedenoj slici piše još jedan članak u *Gazzetti*¹⁹ potpisan s D.

Autor L. F. piše u *Gazzetti* od 5. januara 1944, broj 2, o 24 akvarela Vinceta Poireta na kojima je slikar prikazao naše ljude u različitim tradicionalnim nošnjama, a njihove fizionomije predstavljaju temperamente i karakteristike stanovnika različitih naših pokrajina kojima nošnje odgovaraju.

Taj slika, Vincent Poiret piše i sam u *Gazzetti* nekoliko priloga pod naslovom »Dipinti classici in Dalmazia«²⁰ u kojima prikazuje brojna vrijedna umjetnička djela u Zadru, Šibeniku i Splitu, koja se nalaze u crkvama i u privatnom posjedu. U Zadru kao posjednike umjetničkih djela navodi nekoliko obitelji:

»La famiglia de Pellegrini Danieli ha una raccolta di sculture, vasi, iscrizioni, arni antiche ecc. ed una piccola galleria di quadri. Due teste del Giorgione, alcuni fiaminghi della buona epoca, un Tantalo del Zanchi, Gesù e Sta Teresa ed altri Santi di scuola romana ne sono i quadri piu rimarehevoli.

Il sig. Podestà N. di Borelli possiede una testa di Cristo coronato di spine, opera di Tiziano; ... Fortunato ed invidiabile il possessore di tanta gemma!

In casa Rupsich veggoni due bellissimi fiaminghi rappresentanti due campagne, una delle quali con un boschetto in principale; la dimensione è di un piede sopra 1° e 1,2; la natura vi è imitata alla perfezione. Vengono attributi al Vouvermann.

In casa del dott. fisico Definis trovansi pure alcuni buoni quadri, uno rappresentante la testa di S. Antonio Abate del Lanfranco, scuola di Correggio, una testa di Cristo, di Rocco Marconi, un Daniele fra i leoni, ed una vergine col putto dormiente, dipinti sul rame, d'ignoto autore, ma molto sparso in Dalmazia, e fornito di molti pregi.«

A. Fenzi je reagirao²¹ na jedan od tih napisa (onaj u *Gazzetti* broj 21, 1844.), zbog netočnosti, »imperfezione«, oko Šibenske katedrale, i nadopunjava članak precizirajući podatke o slikama. Poiret je, naravno, odgovorio²² na Fenzijev članak vrlo opširno, predbacivši mu na kra-

¹⁷ G. V. Poiretu vidi:

A. Petričić, *op. cit.*

Slikarstvo XIX stoljeća u Zadru. Katalog izložbe.

C. Fisković, »Slikar Vicko Poiret«, *Prilozi povijesti umjetnosti*, 11/1959.

¹⁸ GZ, 11. avgusta 1843, br. 64.

¹⁹ GZ, 25. februara 1845, br. 16.

²⁰ GZ, 8. marta 1844, br. 20.

19. marta 1844, br. 21.

16. avgusta 1844, br. 66.

²¹ GZ, 7. maja 1844, br. 37.

²² GZ, 31. maja 1844, br. 44.

ju grešku koju je učinio pišući o portretu Pia VII²³ koji je pripisao Camucciniju, a radi se samo o kopiji koju je prema Camuccinijevu originalu napravio nadbiskup Josip Novak.

Ovakve polemike ukazuju na zainteresiranost jednog kruga čitatelja koji su budno pratili ove članke i priloge, a i sami su iznosili svoja mišljenja, podatke koji su se ticali njihova grada, što je i danas vrlo zanimljivo. Na netočnost se odmah reagiralo. U *Gazzetti* br. 57, od jula 1846. N. Battaglini u članku »Mia patria« isto tako polemizira u vezi s napisom koji je objavljen u Leipzigu u novini *Illustrierte Zeitung* broj 154, a koji donosi netočne podatke o Zadru i njegovim kulturnim vrijednostima. Na kraju preostaje da spomenemo još i posljednji članak, koji P. A. Paravia prenosi²⁴ pod naslovom »Belle arti«.

Svi su ti članci vrlo zanimljivi i kao vrelo za proučavanja stila i gledanja umjetnosti u jednoj sredini, koja se našla u 19. stoljeću izvan glavnih tokova kulturnog zbivanja.

---

²³ GZ, 1. septembra 1843, br. 70.

²⁴ GZ, 25. avgusta 1845, br. 68.

Mirjana Vujanić-Lednicki: SUPPLEMENTS ON THE PAINTER SALGHETTI
IN THE *GAZZETTA DI ZARA*

Summary

Little attention has been devoted to the *Gazzetta di Zara*, an official published in Zadar from 1832—1850, during the second period of Austrian rule. The *Gazzetta* feuilleton carried interesting articles on literature, the arts, history of culture, etc. The present author studied the supplements on the arts, or »Belle arti«, most of which were devoted to Zadar's central figure in painting at the time, namely Francesco Salghetti-Drioli. The main interest of the supplements derives from the descriptions of paintings which are now lost. The dates when the paintings were completed are also significant in some cases: From these articles it is evident that »Christ's Offering to St. Catherine« was painted in 1846, and that the »St. Michael« painted for the church at Risan was done in 1846, and not in 1849 as it is dated.

Other articles from the *Gazzetta* feuilleton are also considered briefly.